

יוצא לאור ע"י
ללמוד ולדעת - מידע הלכתי
רה"ח אבוחצירא בני ביק
דוא"ר: etrog.net.il:10noy
נערך ע"י
הרה"ג ישראל מאיר וויל שליט"א
מח"ס וביום השבת והשלחן כוללת
המועדים כדלכתם
רב קהילות בני הישיבות והיכל יוסף שלום
רמת בית שמש ג'

עמ' ד'
לדעת חכמה -
שאלות מצויות מבית ההוראה

עמ' א'
נושא על הפרק -
הגבול הדרומי של ארץ ישראל

הגבול הדרומי של הארץ [דין 'הערבה הצפונית']

הגבול הדרומי של הארץ נידון במפורש ובמפורט רק בתקופות מאוחרות, ולכן יש קושי גדול לדעת את מיקום הגבול, ובפרט שדרום הארץ לא היה מיושב רוב השנים כך שגם בגמרות ובספרי ההלכה המוקדמים אין התייחסות ברורה למיקומו המדויק. במאמר זה נביא בקצרה את הצדדים, הכרעת הפוסקים, וההשלכה למעשה הן לכל אדם בביתו והן לועדות הכשרות.

בתורה כתוב (במדבר לד, ג-ה) 'והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה. ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים ועבר צינה והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר אדר ועבר עצמונה ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה'.

והנה, ים המלח ידוע לנו פחות או יותר, אבל המשך הגבול הדרומי אינו ברור כלל מה הם 'מעלה עקרבים' 'קדש ברנע' 'נחל מצרים', ולכן יתכן שמקצה ים המלח הגבול יורד דרומה הרבה או שרק מעט יורד דרומה ואח"כ חוזר ומתיישר ופונה למערב. נקודה נוספת שאינה ברורה לגמרי היא האם ים המלח התקטן במהלך השנים ובפרט בשנים האחרונות, ואם כן, הרי קצה ים המלח הוא יותר דרומה, אבל אין לזה הרבה משמעות כי עיקר הנידון הוא עד כמה ירד הגבול לצד דרום.

שאלה נוספת היא, האם ניתן לצרף את שיטת רוב הראשונים ששביעית בזמן הזה דרבנן ולומר ספק דרבנן לקולא על כל השטח המסופק, או שכיון שאין כאן 'ספק' אלא חוסר ידיעה שברוך כלל אינו נחשב ספק [ע"י וי"ד סי' צ"ח, ג' וש"ך סק"ט וי"ד סי' ק"צ, מ"א וש"ך שם סק"א וש"ך בכללי הספק (סוף סי' ק"י אות לד, וע"י פמ"ג בשפ"ד שם), ופמ"ג באו"ח סי' ק"ס בא"א סקי"ג. אבל ע"י גם פמ"ג סי' ק"י בשפ"ד סקי"י וסי' ק"א במ"ז סק"ב ובשפ"ד סקי"ג ופר"ת סי' ק"א סק"ד ואחיעזר ח"ב סי' ט"ו אות ו ויד יהודה סי' ק"א בקצר סק"ז, והחילוק ברור למעיין, ואכמ"ל בבי' כל זה], לכן אין להקל כן (מלבד שיטות הראשונים ששביעית דאורי').

וכן פסקו החזו"א [ארחות רבינו ח"ב עמ' שסט ונתיב השמיטה סי' י"ג, וע"י גם חזו"א

שביעית סי' ג' סק"ח וסקי"ט] והגרי"ש אלישיב זצ"ל [ישא יוסף שביעית ושבות יצחק שביעית] שאין להקל ולצרף ל'ספק' את חוסר ידיעת המיקום המדוייק של הגבול הדרומי משום שאין לדבר סוף ואם נקיל בספק א"כ קרוב לודאי שניכנס גם לתוך תחום ארץ ישראל עצמו, ולא ניתן ביד כל אחד לשער את הגבול על פי אומדנות וראיות קלושות כפי שמצוי וניכר במאה השנים האחרונות. והנה, הרמב"ם [קידוש החודש פי"ח הט"ז] כתב לענין ראיית הירח לקידוש החודש שארץ ישראל נמצאת בין המעלה ה- 30 למעלה ה- 35 בעולם. כלומר, אם ניקח את כדור הארץ ונשרטט קוים עיגוליים מצד לצד (מעלות), תהיה ארץ ישראל בין המעלה ה- 30 למעלה ה- 35. לפי זה יוצא שהגבול הדרומי של הארץ עובר בדרום הערבה בסביבות היישוב לוטן הממוקם בדיוק במעלה השלושים- והוא בערך כ- 10 ק"מ צפונה מהיישוב יטבתה וכ- 50 ק"מ צפונה מאילת (והגבול הצפוני הוא צפונה ממטולה יותר מ-100 ק"מ).

הכפתור ופרח [פ"ט] והמור וקציעה [סי' ש"ו], שהם מחשובי הראשונים והאחרונים שעסקו בנושא גבולות הארץ, למדו מדברי הרמב"ם את הגבול הדרומי של הארץ גם לענין הפרשת תרומות ומעשרות, כלומר, שחיוב הפרשת תרומות ומעשרות נמדד מהמעלה ה-שלושים וצפונה, וכן המנהג בכמעט כל ועדות הכשרות בארץ ישראל להפריש תרומה עד הישוב לוטן שהוא במעלה השלושים, ודרומה מכך נחשב חוץ לארץ לרוב הפוסקים בין לענין תרומה ובין לענין יו"ט שני למי שמתגורר באילת וסביבתה שצריך לעשות יו"ט שני [אבל לגבי מי שמתארח בבתי מלון באילת, יש שדנו להקל], ובאר שבע שקוראים לעיר הדרומית בארץ ישראל כנראה איננה באר שבע המדוברת בפרשת הגבולות^א.

ולפי זה הגבול ירד מים המלח הרבה לכיוון דרום, עד המעלה ה- 30, וכן יתכן שים המלח היה גדול יותר בעבר [והרי ברור היטב במפות שים המלח התקטן מאוד במאה

אבל בפ"ח הט"ז הרמב"ם מבאר שחישוב המולד נקבע רק לפי ראיית ארץ ישראל או המדינות שיהיו ברוחב הזה - של בין שלושים לשלושים וחמש מעלות - ושם כותב הרמב"ם שאין בזה נפק"מ להלכה כי כוונתו רק לגבי הרוחב- אבל לא למעשה, כי הרי רק ב"ד שבארץ ישראל יכולים לשפוט ולהחליט ולקבוע קביעת ראש חודש 'כמו שביארנו כמה פעמים' היינו פ"א ה"ח ופי"א הי"ז, ובפ"ח הרמב"ם דן לגבי הכלל שהמולד נקבע רק לפי ארץ ישראל [ודבר זה מוזכר גם בקינות לת"ב קינה לו' מולד לבנה כפי ארכך והמחזה שומה לוחבך], וכ"כ בעה"מ ר"ה דף כ: , ועי' גם שו"ת חת"ס ח"ו סוף סי' ל"ה].

א. ומה שכתב הרמב"ם [שם פי"א הי"ז] שחישוב הראיה הוא מהמעלה העשרים ותשע, אינו שייך לנידון גבולות הארץ כלל, אלא כוונתו למרחק מירושלים וחישוב שם מהלך ששה או שבעה ימים לכל צד מירושלים, והזכיר שם גם את המרחק לדרום ולצפון, והנידון מטעם אחר שהוא כמש"כ שם בפ"א ה"ח 'אין מחשבין ומעברין שנים אלא בארץ ישראל שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים', ולכן הזכיר את המרחק מירושלים לגבי האפשרות של העדים להגיע [וכנראה לפעמים היו יושבים הסנהדרין ביבנה או באושא או בטבריה או שהיתה אפשרות להגיע יותר מהר ע"י סוסים מהירים],

שנים האחרונות], אבל כאמור, אין צורך לדון כל כך בנקודה זו כי אין בה כ"כ נפק"מ, ואין מניעה לומר שהגבול ירד לכיוון דרום הרבה מאוד כל עוד לא ידוע לנו היכן הוא נעצר.

התבואת הארץ כתב שהגבול לא ירד הרבה דרומה מים המלח, ולכן כתב שהגבול הרבה יותר צפוני והוא מעט יותר דרומה מירוחם, בסביבות היישוב שדה בוקר, ואח"כ מדרים עוד קצת עד הגבול עם מצרים.

הר' גולדהאר בספרו 'אדמת קודש' חקר את גבולות הארץ וכתב שהגבול ירד יותר דרומה, ולכן כתב שהגבול יורד מים המלח דרומה עד עין יהב (ועין יהב מבחוץ) ואז פונה לכיוון דרום מערב מתחת למכתש רמון ומצפה רמון (והם עדיין אר"י) עד סביבות הר לוי- מצוקי לוי.

למעשה, רבותינו החזו"א והגרי"ש אלישיב זצ"ל לא קיבלו את ההשערות הנ"ל, הרב ר' קלמן כהנא זצ"ל הביא בשמו שהיקל ביישוב 'טבתה'- שהוא היישוב היחידי שהיה קיים בזמנו בארץ ישראל מים המלח ועד אילת, וכן ישנם עדויות מגדולי ישראל שהחזו"א הורה שהעיר אילת היא בודאי חוץ לארץ [ארחות רבינו ח"ב עמ' שסח ואיגרות הגר"ב מנדלסון זצ"ל איגרת ט"ו], והגרי"ש אלישיב זצ"ל הורה שיש לחשוש שעד סוף המעלה ה-30 עדיין ארץ ישראל, ולכן לענין שמיטה יש להתייחס ל'יבול חו"ל' רק מדרום ליישוב לוטן, והורה להקפיד בזה מאוד, ובפרט לבעלי גמ"ח כלים וכדו' שלא ייאסרו הכלים. עוד הוסיפו ואמרו שאין לומר ספק דרבנן לקולא על כל השטח המסופק, ולכן אם בישרו ירקות מהערבה הצפונית, הקדירה צריכה הגעלה. אבל מאידך גיסא, לגבי יו"ט שני יש להחמיר שלא לעשות מלאכות למי שגר במקומות אלו.

רבני בד"ץ העדה החרדית מעיקר הדין נטו לפסוק כהתבואת הארץ, אלא שלמעשה חששו שאין הגבול שהוא כותב מדויק, ולכן למעשה אינם פוסקים כמוהו לגמרי, אלא כעין פשרה שכתב הג"ר יוסף ליברמן בספרו 'משנת יוסף' שהוא מתחיל לכיוון שדה בוקר בערך ואח"כ מדרים קצת יותר, אבל מצפה רמון ומכתש רמון כבר חו"ל, ולפי שיטתם רוב הערבה הצפונית משדה בוקר עד אילת כמעט הכל נחשב חו"ל הן לגבי שביעית והן לשמור שם יו"ט שני. ישנם גופי כשרות נוספים הנוקטים כך להלכה- אלא שלא כולם מציינים זאת במפורש.

רבני ירושלים קדמאי, הגרי"מ טיקוצ'ינסקי זצ"ל [עיר הקודש והמקדש ח"ג עמ' רמח וספר ארץ ישראל עמ' לה], הגר"פ עפשטיין זצ"ל [מכתב שהודפס במועדים וזמנים ח"ח ח"ג סי' רכ"א] והגרצ"פ פראנק זצ"ל [מקראי קודש פסח ח"ב סי' נ"ח אות ב] חששו שהגבול יותר דרומי אפילו מאילת, ולכן התייחסו לאילת (ואפילו קצת דרומה ממנה) כארץ ישראל (לענין תרומות מעשרות, שביעית ויו"ט שני).

לגבי ועדות כשרות- מבואר בשו"ע וברמ"א [יו"ד סי' קי"ט סעיף ז' ובש"ך שם סק"כ

בדיני חשוד] שבמקום מחלוקת הפוסקים חייב המתיר לומר לאוסר שלשיתו הדבר אסור, ואם לא עושה כן- הוי לפני עיור כמבואר בב"י סוף סי' תרכ"ד לגבי העושים ב' ימי יו"כ בגלויות ואוכלים אצל חבריהם שאינם עושים יו"ט שני ביו"כ, וכמו שהוכיח הריטב"א בסוכה דף י': מכמה וכמה מקומות (עי' חולין קיא:) שהוא איסור לפני עיור, והעושה כן נחשב חשוד כמבואר ברמ"א שם. ולכן חובה מדינא על ועדות הכשרות המקילות לכתוב במפורש 'יכול חו"ל- הערבה הצפונית' כדי שההולכים בדרך רבותינו ומחמירים בערבה הצפונית שהיא ארץ ישראל יידעו כיצד לנהוג.

זהירות ממכשול חמור בעופות הודו

כיום המנהג בכל הכשרויות למלוח את העופות עם הכנפיים ולא מפרידים את הכנפיים מהעופות לגמרי אלא רק חותכים בסוף הכנף בחלק החיצוני ויש שעושים חיתוך קטן בבשר סמוך לחיבור של הכנף לעוף.²

אמנם, בעופות הודו אסור לנהוג כך אלא חייבים להפריד את הכנף מהעוף לגמרי לפני המליחה וכן יש לחתוך בסוף הכנף [בחלק השלישי החיצוני]³, וכן יש להסיר את הורידים שבצואר או לעשות חיתוך עמוק בצואר [כולל העצמות] לפני המליחה.⁴

שאלות מבית ההוראה

מודעה על שמחה בחוה"מ- בעט או במחשב * מאושפזת בבית חולים- ירקות בחשש

סוף הכנף בחלק החיצוני שלו, ויש שגם עושים חיתוך עד כמה שאפשר בין הכנף לעוף ומשתדלים לחתוך את הוריד.

ג. עופות הודו הם הרבה יותר גדולים, ולא היו בזמן הרמ"א, והרמ"א שכתב להתיר ורידי עופות מפני שהם קטנים ודקים [כשיטת הר"ן] לא דיבר כלל על עופות גדולים כמו הודו שהורידים שלהם גדולים, וכ"כ הלבוש, ולכן נשאר בהם עיקר הדין שחייב להפריד את הכנף מהעוף לפני המליחה וכנ"ל, ועי' מחזיק ברכה שם ודרכ"ת שם סקכ"ב [בדעת המחבר- לגבי כל עוף, וגם זה קולא קצת כי לכתחילה יחתוך את הכנף עצמו לשתיים, והוא הדין לדין בעופות הודו]. וח"ו אין להעלות על הדעת להקל יותר בעופות הודו.

ד. שם, ב', ג'. ועי' ערוה"ש ס"ח שבלא חתיכת המפרקת א"א למצוא את כל הורידים ולחזותם. ויש לדעת שגם לרמ"א ורידי הצואר אסורים לכתחילה אפילו בעופות רגילים.

ב. לפי שיטת המחבר [סי' ס"ה, ג'] דין ורידי העוף כדין ורידי בהמה ולכן חייבים להפריד את הכנף לגמרי מהעוף לפני המליחה כמש"כ הרשב"א בחולין דף צג. שחיתוך הוריד לבד אינו מועיל, ומבוב' בב"י שם, וזה לשונו: הרוצה לצאת ידי חתיכתן לא יסמוך על חתיכת הבשר לבד כי פעמים שהחוטין סמוכים אל העצם הרבה ונדבקים בו ואם חתך הבשר לבד שמא עדיין החוטין קיימים אלא יחתוך הבשר והעצם לשנים, והביא כן בשם הרשב"א הנ"ל ובשם הארחות חיים, וכן כ' הרמ"א לגבי חוטי הצואר שלשיתו צריך לחותכם שיחתכם עד המפרקת וכן כתבו האחרונים בשיטת המחבר והדבר כמעט מפורש בלשון השו"ע עצמו, אבל לפי שיטת הרמ"א יש להקל בורידי העוף שאין צריך להסירם חוץ מורידי הצואר, וכיום כל בעלי המשחטות אינם מסכימים להסיר את הכנף לגמרי מהעוף מפני חשש לנזק ולכן מולחים את הכנף כשהוא מחובר לעוף אלא שחותכים את

ספיחין * ברכה על מזווה שנשלחה לבדיקה * חיוב נשים בשביעית במקום שאין לאו *
תינוק שלא נרדם - ניגון להרדמו * ברכה על גלידה בתוך הסעודה * פרשת עמלק בפי' כי
תצא בשנה מעוברת * 'חציו לכס' בראש השנה * מצא מטען של טלפון באוטובוס *
אכילת עופות הניזונים מספיחין * ברכה על עשיית סורגים למרפסת * שכנים שעושים
מלאכות אסורות בגינה המשותפת * שוקולד עם שבירי עוגיות

מודעה על שמחה בחוה"מ - בעט או במחשב

אם יש צורך לכתוב מודעה על שלו' זכר או 'קידוש' בשבת, האם נכון יותר לכתוב
בעט או להקליד במחשב?

תשובה: הקלדה והדפסה במחשב נחשבים 'מעשה הדיוט' ומותרים לכתחילה לצורך
המועד, אבל כתיבה בעט יש אומרים שנחשבת 'מעשה אומן' ואסורה לצורך המועד,
וזה הטעם שנהוג לכתוב בחול המועד בשינוי- או לכל הפחות את השורה הראשונה
בשינוי^ה, ולכן עדיף להקליד ולהדפיס במחשב- וזה מותר גם לכתחילה^א.

מאושפות בבית חולים - ירקות בחשש ספיחין

יולדת בבית חולים שלא מקפידים על היתר מכירה או שמביאים ירקות שהם ספיחים
[או שהם ספיחים לדעת רוב הפוסקים], האם מותר לה לאכול בגלל שנחשבת חולה
שיש בו סכנה?

תשובה: בעלה חייב להביא לה מאכלים כשרים^א, ואם כל המאכלים בחשש איסור
[בגלל שהתבשלו עם ירקות], חייב להביא לה אוכל כשר אפילו בשבת אם אין
אפשרות להשיג במקום בשום אופן אוכל כשר^ב.

השכנה"ג מהא דאיתא בגטין [ט: יט]. שאם יש
עדים שאינם יודעים לחתום מקרעים להם צורת
אותיות בדף והם כותבים על פי הדף הקרוע,
ומוכח שאם עושה מעשה הדיוט ויוצא מעשה
אומן [כי אחרים הכינו לו באופן שאם יעשה
מעשה קל ייצא מעשה אומן], נחשב למלאכת
הדיוט, ועפ"ז יש להוכיח לכל מכשיר חשמלי
שעושה פעולת אומן אבל כל אחד יכול להפעילו
כי החברה כבר הכינה את הכל באופן שכל אחד
יכול ללחוץ על כפתור וייצא מלאכת אומן,
שנחשב מלאכת הדיוט.

ז. מלבד חיוב הבעל למוזנות אשתו, הרי בודאי
כל ישראל חייב לדאוג להצלת נפש ישראל אחר,
והבעל קרוב יותר ולכן מוטל עליו החיוב.

ח. שהרי חולה שיש לפניו נבילה או בהמה
לשחוט שוחטין לו בשבת כיון שהחולה קץ
באכילת איסור ולא יאכל [סי' שכ"ח סקל"ט],
ולכן חייב בעלה להביא לה אוכל כשר אם אין
אפשרות להשיג במקום.

ה. עי' סי' תקמ"ה, ה' וסקל"ד וסקל"ה.

ו. ביארנו בהמועדים כהלכתם סי' ס"ד סעי' ו'
שכל מלאכה שאין בה טירחה מותרת כמו
מלאכת הדיוט, כן מבר' בפמ"ג סי' תקמ"א
סק"ה וסק"ז שגם מלאכה "כדרכה" אם אין בה
טורח מותרת, ולכן מותר ליטול גבשושית, וכן
פי' הלבושי שרד בדעת המג"א שם סק"ה. וא"כ
כל מלאכה שמופעלת בלחיצת כפתור נחשבת
מלאכת הדיוט, ומשום כך מותר לנגן באורגן
לצורך ההמועד ואין זה נחשב מלאכת אומן וכן
מותר להפעיל מזגן או מערכת שמע ושאר
מכשירים חשמליים לצורך המועד [וכיום כמעט
בכל שיחת טלפון יש הקלדת מספרים או אותיות
ומותר לצורך המועד מטעם זה].

ומצאתי בזמרת הארץ לאאמור"ר שליט"א
שהוכיח דין כעין זה מדברי השכנה"ג [הובאו
בא"ר ובמשנ"ב סי' תקמ"ה סק"ב] שאם יש אות
שרישומה ניכר מותר למלאות את האות ונחשב
למלאכת הדיוט ולא מלאכת אומן, והוכיח כן

ברכה על מזוזה שנשלחה לבדיקה

שלחנו מזוזה לבדיקה, האם צריך לברך כשמחזירים אותה למקום? ומה הדין אם מחליפים למזוזה אחרת?

תשובה: דין מזוזה כדין טלית, כלומר, אם נפלה ממקומה ומחזירים אותה צריך לברך, אם מסירים אותה ומחזירים אותה אין צריכים לברך [אלא אם כן עברו כמה ימים], ואם מחליפים למזוזה אחרת צריך לברך^ט.

חיוב נשים בשביעית במקום שאין לאו

מדוע נשים חייבות בשביעית, הרי היא מצות עשה שהזמן גרמא, ובחלק גדול מהמצוה אין לאו?

תשובה: נשים חייבות בכל מצוות עשה שחיובם להימנע מעשיה, גם אם הזמן גרמא למצוה, והטעם יבואר בהערה בעז"ה^י, ולכן חייבות גם בחלקים שאין בהם לאו.

תינוק שלא נרדם - ניגון להרדימו

תינוק שבוכה ולא נרדם, האם מותר בשבת להשמיע לו מנגינות בצעצועים כדי שיירדם?

תשובה: בדרך כלל אין היתר להשמיע קול בשבת כדי להרדימו, אבל אם התינוק בוכה ולא מצליחים להרגיעו או שאינו נרדם ומצטער ואין דרך אחרת להרדימו, אפשר להשמיע לו קול ב'קשקשן' או בשאר משחק המשמיע קול^{יא} [כמובן לא כאלו המופעלים על ידי בטריות או חשמל].

ואדרבה, נוח להם יותר להימנע ממלאכות כדי שיוכלו לקיים שעבודן לבעל בשופי ורק במצוות שהם בקום עשה שייך למיפטיניהו מהאי טעמא, וא"כ י"ל דבכל מצוות שהם בשו"את לא נפטרו הנשים כלל ולכן חייבות בשביעית השבת מטורח ומיגיעה ובשביעית בהמתן ובשביעית קרקעותיהן בשביעית הן בחרישה והן באמירה לנכרי ובכל הנ"ל.

וכע"ז כ' בפני יהושע ביצה דף ל., ובצל"ח שם ד"ה ואכלו הקשה עליו כתב מתוס' בקידושין לד שכתבו דנשים אינם חייבות ביום טוב אלא משום לא תעשה, והרי יש בו עשה של שביעית ולכואו' היו חייבות, וי"ל שטעם שביתת יו"ט היא כדי שיהיו פנויים לעסוק בניסים ולהודות ולהלל לקב"ה כמש"כ החינוך מצוה רצו ולכן נחשב מצות עשה שיש בה עשייה.

יא. מפורש בב"י ובב"ח בריש סי' של"ח שלצורך חולה שישן מותר, וכן הוא במג"א ובמשנ"ב שם, וא"כ הרי קטן נחשב כחולה שאין

ט. פת"ש סי' רפ"ט סק"א וערוה"ש שם סק"ד. וכן פסק הגר"ש קלוגר זצ"ל בשו"ת קנאת סופרים סי' מ"א ובטוב טעם ודעת סי' רמ"ו. י. יבואר בהקדם טעם פטור נשים ממצות עשה שהזמן גרמא, באבודרהם [תפילת חול שער ג'] ובכלבו [מילה סי' ע"ג] ביארו דיסוד הפטור משום שהאשה משועבדת לבעלה לשאר חיובים ולכן פטורה ממצוות התלויות בזמן שאין ביכולתם לעשותם משום שמשועבדת לבעלה [והיינו, שאפשר שיבקש ממנה לעשות רצונו ומחויבת לו לכך פטרה רחמנא].

ולפי"ז י"ל דבמ"ע שהם בשב ואל תעשה לא שייך האי טעמא לפטור את הנשים, לפי שודאי יכולות לשבות ולמנוע עצמם ממלאכות בשבת ובשביעית, וכל טעם פטור מצוות שהז"ג הוא כאשר הם משועבדות לרצון הבעל ולבקשותיו שלכן אינן יכולות לקיים מצוות התלויות בזמן כשעסוקות בשעבודן לבעל, אבל אין שעבודן לבעל מפריע להם להימנע ממלאכות בשבת,

ברכה על גלידה בתוך הסעודה

מי שאוכל גלידה בתוך הסעודה, האם צריך לברך? ומה הדין בשבת?
תשובה: מברך שהכל בין ביום חול ובין בשבת²¹.

פרשת עמלק בפ' כי תצא בשנה מעוברת

האם צריך לכוון בפרשת זכירת מחיית עמלק שקוראים בפרשת כי תצא לשם מצוה?
תשובה: בשנה זו שהיא שנה מעוברת, יש מקפידים לכוון לצאת ידי חובה בקריאת
פרשת זכור²², ואף שרוב הפוסקים כתבו שאין צריך להקפיד בזה²³, מכל מקום המהדר

והטעם, אף שאין מברכים על משקה בסעודה, היינו דוקא במשקה ששייך קצת לסעודה, ורוב משקאות מתוקים עדיין הם נחשבים שתיה הבאה מחמת האכילה כי אין אכילה בלא שתיה- אלא שמיתקן את השתיה, אבל השתיה היא מחמת האוכל, אבל שתיה כזאת שאין לה שום שייכות לאוכל כמו גלידה, אף שהיא מוגדרת 'שתיה', צריך לברך עליה ברכה ראשונה [ע"י משנ"ב סי' קע"ד סק"ט].

ומצד יין פוטר כל מיני משקין, אכן היינו צריכים לפטור את הגלידה, אבל למעשה יש כמה טעמים שברוך כלל היא לא נפטרת בברכת היין מלבד מקרים מאוד נדירים, שהרי לדעת רבינו מרן זצ"ל מיץ ענבים אינו פוטר כל מיני משקין, ועוד לדעת רבינו מרן זצ"ל מי שלא שתה כמלוא לוגמיו יין יכול לברך שהכל על משקין, ועוד שכל דין יין פוטר כל מיני משקין היינו דוקא במשקין שהיו לפניו על השולחן או שכיוון בדעתו לפוטרים [סי' קע"ד, ב' ומשנ"ב סק"ג]- והרי בדרך כלל הגלידה לא היתה לפניו על השולחן בזמן הקידוש וגם לא היה בדעתו לפטורה.

ולכן, רק במקרה ששתה כמלוא לוגמיו יין ובזמן שבירך על היין היתה הגלידה לפניו על השולחן, לא יברך עליה, וכל זה נדיר ולא מצוי כלל.

יג. כ"כ בשו"ת הר צבי [ח"א סי' נ"ח] ובשבט הלוי [ח"ו סי' קל"ב אות ד'] בשם החת"ס שנהג בעצמו לעשות כן. [ובלא כוונה אפשר שאינו יוצא ידי חובה, ע"י ח"א ריש כלל קנה"ה ומשנ"ב סי' ס' סק"ח ובאה"ל ד"ה יש אומרים].

יד. כ"כ החת"ס עצמו בשו"ת [אהע"ז ח"א סי' קי"ט], וכנראה שרק החמיר לעשות כן אבל לעיקר ההלכה נקט ששנה מעוברת אינה מפסיקה את הזכירה כי רק רצף המועדים משכח וגם

בו סננה לכל דבר הנצרך לו מאוד [ע"י לקמן סי' ל"א סעי' י"ח], ויהיה מותר להשמיע קול להרדימו או להרגיעו אם אין דרך אחרת, אלא שמפורש בסי' של"ט, ג' ובמשנ"ב סי' של"ח סק"א שאין היתר להשתיק את התינוק על ידי השמעת קול, אמנם היישוב הוא פשוט, הרמ"א והמשנ"ב דיברו באופן המצוי שרוצה לעשות כך כי הרעש מפריע לו או לסייע להרדימו, אבל במקרה שהתינוק מצטער ואין דרך אחרת להרגיעו, הרי הגבר נכלל בהיתר הרגיל של צרכי תינוק הנצרכים לו מאוד שהם בהיתר חולה שאיב"ס ויהיה מותר, ומצאתי שכתב כן בספר נשמת שבת [ח"ו סי' שמ"ב].

יב. גלידה היא מאכל שאינו בא מחמת הסעודה, אבל מצד שני הרי היא עשויה מ'משקה' שנקרש ולדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ן קרליץ זצ"ל דינה כמשקה לכל דבר, בין לענין ברכה אחרונה שאין מברכים עליה ברכה אחרונה אלא אם כן אכל כמות של רביעית בפעם אחת בלי הפסקה כלל, ובין לשאר דינים [ע"י וזאת הברכה עמ' 43].

ואם כן, יש מקום לדון שלא יצטרכו לברך על גלידה שבתוך הסעודה משני טעמים: א. הרי אין מברכים על משקה שבא בתוך הסעודה, כולל משקה ממותק [סי' קע"ד, ד' וסק"ט], אם כן גם על גלידה לא יברכו. ב. גלידה שבסעודת שבת, הרי שתו יין בקידוש ויין פוטר כל מיני משקין [סי' קע"ד, ב'].

אמנם, על אף כל זה, דעת רוב הפוסקים לברך על גלידה שבתוך הסעודה [ע"י וזאת הברכה פ"ח הע' 12 בשם הגר"שז אויערבאך זצ"ל ובשם הגר"ש אלישיב זצ"ל ובשם הגר"ש ואזנר זצ"ל]. גם בסעודת שבת, מלבד מקרים נדירים במיוחד.

אפשר לו בקל להדר כן. וטוב לקרוא גם אז פעם אחת בַּזְכֵּר ופעם שניה בַּזְכֵּר^{טו}. [ויכול לעשות כן בשתי פעמים שהרי חוזרים הקריאה למפטיר].

‘חציו לכם’ בראש השנה

האם יש דין ‘חציו לה’ וחציו לכם’ בראש השנה?
תשובה: יש דין שמחה בראש השנה^{טז}, וגם יש דין חציו לה’ וחציו לכם^{יז}, אמנם מותר להאריך בתפילה עד אחרי חצות [מלבד אם חל בַּרְה”ה]^{יח}.

מצא מטען של טלפון באוטובוס

מצאתי חוט ‘מטען’ של טלפון נייד על ספסל באוטובוס, מה אני צריך לעשות?
תשובה: אין חיוב להוציא הוצאות על פרסום האבידה [בדרך כלל]^ט, ולכן אין אפשרות להחזיר את האבידה לבעלים כי לא ידוע היכן הוא גר והיכן עלה לאוטובוס ואינו יודע היכן לתלות מודעות [אם לא מדובר בעיר קטנה], ולכן גם אם יש איזה סימן ימתין עד שיעבור זמן שודאי המאבד התייאש כבר ויכתוב בפנקס את ערך האבידה ומקום מציאתה ויכול להשתמש באבידה, וכשיבוא הבעלים ויוכיח שהחפץ שלו, יחזיר לו את האבידה או את שווייה^כ.

אכילת עופות הניזונים מספיחין

בארץ ישראל העופות אוכלים תערובות שיש בהם ספיחין האסורים. האם מותר לאכול את העופות ואת הביצים?
תשובה: מותר לאכול את הביצים ואפילו את העופות אע”פ שהם עצמם אוכלים ספיחין^{כא}, אלא שראוי ונכון למחות בידם ולדרוש שיאכלו מזון כשר.

יז. מהר”י ווייל [דינין והנהגות אות נן] והובא במג”א סי’ תקכ”ז סק”ב, וכן הוא בלבוש סי’ תקצ”ז ובמג”א שם ובשו”ע הגר”ז שם ובשעה”צ שם.

יח. סי’ תקצ”ז סק”ב וכן מבו’ בסי’ תקפ”ד, א’ וסק”ה.

יט. עי’ חו”מ סי’ רס”ה, א’.

כ. השבת אבידה עמ’ סו בשם הגר”ש אלישיב זצ”ל, ועי”ש טעמו.

כא. עי’ ש”ך יו”ד סי’ ס’ סק”ה ופר”ח ופמ”ג שם שבאיסורי אכילה ודאי מותר, וכ”כ המנח”י כלל ס”ה סק”י, וכ”כ השד”ח מערכת חמץ ומצה סי’ ב’ אות ד.

האחרונים דנו בדין זה וזה גורם באיסורי הנאה, עי’ ש”ך ופמ”ג שם ופמ”ג כאן בסוף סי’ תמ”ח, ואמנם המשנ”ב [סי’ תמ”ב סק”ה וסי’ תמ”ה

שהמציאות כפופה לחוקי התורה כמו לגבי בתולה וגיל מצוות שמשנתה לפי עיבור השנה.

עוד העירו [הליכות שלמה פי”ח הע’ 3 ומשאת המלך בספר יהודה לקדשו עמ’ תשכג] שיש לפעמים כמה ימים בין קריאת שנה אחת לקריאת שנה שניה שהרי לפעמים קוראים ממש סמוך לפורים ולפעמים קוראים כמעט שבוע קודם לכן, ואעפ”כ אין זה נחשב שעברו יותר מי”ב חודש מפני שאין מקפידים על ימים מועטים [או כנ”ל שרק רצף המועדים שבניתיים הוא המשכח].

טו. אגרו”מ [אר”ח ח”ה סי’ כ’ סוף אות לב], וכן דעת הגר”ש אלישיב זצ”ל [יבקשו מפיהו ח”ב עמ’ עה].

טז. סי’ תקצ”ז סק”א, והרחבנו בזה בהמועדים כהלכתם סי’ ד’ הע’ נ’.

ברכה על עשיית סורגים למרפסת

הוצאתי מרפסת והפועלים בונים את הסורגים, האם אפשר לברך על עשיית מעקה?
ואולי כדאי לעשות בעצמי את המעקה?

תשובה: כדאי להלחים בעצמך את המעקה- לפחות את החיבור העיקרי, וכך תוכל לברך^{כב}, ויש אומרים שבמרפסת מברכים רק אם היא בנויה מעל הדירה שלך [קומה שניה על הגג]^{כג}, ונוסח הברכה כשעושה מעקה לעצמו הוא 'לעשות מעקה^{כד} ומיד אחרי הברכה יש להלחים את המעקה.

שכנים שעושים מלאכות אסורות בגינה המשותפת

בנין שיש בו שכנים חילונים או נכרים ומתעקשים לעשות עבודות גינון או השקיה באופן האסור, מה צריך לעשות?

תשובה: לרוב הדעות האיסור הוא גם על אחרים שיעבדו באדמה של הישראל, ולכן יש לבקש ולדרוש שלא יעשו מלאכות האסורות^{כה}, ואפשר להציע שההשקיה תהיה אוטומטית ומכוונת בקביעות מלפני השמיטה^{כז}. אם ח"ו הם מתעקשים בכל זאת, יש להפקיר את החלק שלך בגינה המשותפת, וההפקיר יהיה בפני ג' אנשים, וכן ימנע

כתב לברך וכ"כ בשבט הלוי [ח"ז סי' רכ"ט] וכן הביא בבירור הלכה [ח"מ עמ' רמז] בשם החזו"א עצמו שהורה כך למעשה, וכן מבר' בשו"ת רב פעלים [ח"ב י"ד סי' ל"ז], ועי' שערי יושר ח"ד סי' קמ"ג אות ב שהביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלא לברך על מרפסת וכדברי החזו"א בספרו.

כד. רמב"ם [ברכות פ"א הי"ב], וכ"כ בחיי אדם [סוף כלל ט"ז] ורעק"א [ח"מ סי' תכ"ז, א' ופת"ש [שם סק"א] וקרנן נתנאל על הרא"ש פסחים פ"א סי' י' אות ש, שאם עושה מעקה לעצמו מברך לעשות מעקה.

ולענין ברכת שהחינו, עי' פת"ש שם בשם הח"א שלדין אין לברך, והרוצה יכול לפטור בברכת פרי חדש.

כה. מהרש"ל בב"מ דף צ, וכו"כ במנ"ח מצוה קיב ובמצוה שכו [וכדעת התור"ד בע"ז דף טז], ובחזו"א בסי' י"ז סק"ה הביא מח' ראשונים בזה וכתב שברמב"ם משמע שזה איסור דרבנן, ועי' ערוה"ש העתיד זרעים סי' י"ט סי"ט, ועי' בשו"ת מהרי"ט ח"ב סי' נ"ג ובמבי"ט ח"ב סי' ס"ד שכתבו לא כן.

כו. ובאופן הזה מותר לרוב הפוסקים אפילו לכתחילה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

סקי"ב] כתב שגם לענין חמץ אמרינן זה וזה גורם מותר [וגם המג"א התיר בסי' תמ"ב סק"ט וכן בסי' תמ"ה סוסק"ו אוסר, ויש לחלק כמש"כ הנשמ"א בהל' פסח תשובה ט'] ובסוף סי' תמ"ח נטה לאסור לאסור חלב וביצים אם נחלבו בפסח בתוך כ"ד מאכילת החמץ- אלא שחמץ חמור יותר גם משום שיש לו מתירין וגם משום שאיסורו במשהו.

ודעת רוב הפוסקים שאין איסור 'הנאה' בספיחין אלא רק איסור אכילה אלא שאסור להשתמש בהם להאכיל את בהמתו [חזו"א סי' י"ג סקט"ז, קובץ תשובות ח"ב סי' קפ"ג, מנחת שלמה סי' נ"א, דרך אמונה פ"ד ה"ב בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל], ובפשטות לא שייך בזה חומרת זה וזה גורם.

ולכן, מותר לכתחילה לאכול עופות כאלו.

כב. ברכה על עשיית מעקה מבוארת ברמב"ם ובהרבה אחרונים המובאים בהערה הבאה, וכ"כ במעשה רב אות ק ובקנאת סופרים על סי' רפ"ו לברך על עשיית מעקה. ועי' חת"ס או"ח סי' נ"ב שכתב שיברך בסוף העשייה.

כג. בחזו"א [ח"מ ליקוטים סי' י"ח סק"ז] כתב שלא לברך על מעקה במרפסת שאינה על גג של דירה שלו עצמו, אבל בכתבי הקה"י [סי' ק"ס]

ככל האפשר מלשם עבור זה כ"ז.

שוקולד עם שברי עוגיות

מה מברכים על שוקולד שיש בו שברי עוגיות?

תשובה: בורא מימי מזונות כ"ח.

הערה לגבי חימום בורקס פרווה עם בורקס חלבי

בגליון שעבר כתבנו לגבי מאפיות שמחממות בורקס פרווה עם בורקס חלבי ביחד בתנור, אם מותר לאכול את הבורקס הפרווה עם בשר. והעירוני שלכאן' זו מח' הרמ"א עם הש"ך והט"ז בריש סי' ק"ח לגבי ריחא של דבר שהוא בודאי כחוש. אמנם, גם לשיטת הש"ך והט"ז אין הדבר פשוט להקל, ראשית, בימינו יש גבינות עם שומן שהרי השומן נוסף לפי החלטת החברה ולכן אין הדבר נכון לומר שכל הגבינות כחושות, ועוד, במאפיות יש תנורים רבים שיש בהם אדים וזיעה ובהם בודאי אסור לאכול את הבורקס הפרווה עם בשר.

ומה שהחלב עטוף בבצק זה אינו כלום כי החלב עובר דרך הבצק כמפור' בסי' צ"ז.

עישון ליד אחרים בבית כנסת או בשאר חדר סגור

נידון חמור זה כבר נמצא בפוסקים לפני חמישים שנה ויותר כאשר בזמן הזה עדיין סכנת הסיגריות לא היה ידועה ומוחלטת, והתשובות עסקו בנידון של חשש נזק עקיף. אבל כיום כל המחקרים מוכיחים בצורה ודאית וברורה ומבוססת שיש סכנה אמיתית למי שנושם בקביעות אוויר הספוג בסיגריות של מעשן אחר, ולכן מלבד כל מה שיבואר כאן, יש איסור מוחלט לעשן ליד אנשים אחרים מפני שמכניס אותם לסכנה.

והמעייין היטב בתחילת תשובתו של האגרו"מ [ח"מ ח"ב ריש סי' י"ח] יראה שהדגיש בפתח דבריו שהם אפילו אם אין חשש סכנה אלא רק מצד מה שהריח מפריע להם ומצטערים ממנו, אבל למעשה כיום ידוע היטב שיש גם חשש סכנה, ולכן הנידון הרבה יותר חמור מהרחקת נזיקין, מפני שיש בו גרימת סכנת נפשות לאחרים.

והנה, נפסק להלכה שאדם מחוייב בשמירת גופו [ב"ק דף ד.], והמכניס עצמו למקום סכנה מזכירין לו עוונותיו [ברכות דף נה. ור"ה דף טז:]: ויש איסור חמור להיכנס

הרמב"ם פ"ג מהל' ברכות והשיטמ"ק [ברכות דף לט.], וכתב הבאה"ל בתחילת סי' רי"ב בשם הדרך החיים והפמ"ג והחיי אדם שאם יש מיני דגן עם מינים אחרים ומעורבים יחד הם נחשבים תערובת לכל השיטות ויברכו עליהם רק מזונות. ויש להוסיף, שבשוקולד עם שברי עוגיות הרי יש גם שוקולד רגיל ומי שקנה חבילה זו רצה בכירור גם את העוגיות והדבר מפורש על האריזה, ולכן אין שום צד לברך שהכל על

כז. הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן נטה הגרש"ז אויערבך זצ"ל במנחת שלמה סי' נ"א אות ג, וכ"כ בדרך אמונה פ"א אות ט בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן נפסק בסי' רמ"ו, ג' לגבי בהמתו שעושה מלאכה בשבת בעל כרחו.

כח. בשו"ע [סי' ר"ח, ב' וסי' ר"ד, י"ב] מבואר שכל תערובת של מיני דגן עם מינים אחרים תמיד יברכו רק מזונות אלא אם כן המזונות ניתנו רק לדבק או לתת ריח במאכל וכלשון

למקום סכנה [שו"ע יו"ד סי' קט"ז, ה' וח"מ סי' תכ"ז, ח-י וחכ"א כלל ס"ח ס"ד],
ואסור לאדם לחבול בעצמו ולסכן את עצמו [ב"ק דף צא:], וכל המעשן סיגריות
נכשל גם כן באיסור חמור זה, אבל האיסור כפול וחמור הרבה יותר כאשר מסכן
אחרים בעל כרחם וגורם בזה סכנה גם לעצמו וגם לאחרים שמסכיבו.

ולהלכה, הכרעת כל הפוסקים שמלבד איסור חמור להכניס את עצמו ואת חבריו
לסכנה, יש בזה גם איסור של הרחקת נזיקין, ולכן איסור חמור לעשן בבית כנסת או
בשאר מקום סגור ליד אנשים אחרים כט.

ויש לדעת, שכיון שיש המתביישים למחות אבל באמת לא מוחלים, לכן גם אם חבריו
לא אומר שהדבר מפריע לו אין רשות לעשן ליד חבריו במקום סגור, וכבר עמד בזה
האגרו"מ בתשובתו.

הפוסקים האם חומרת הנזק דוקא בעשן תדיר או
גם באינו תדיר, מ"מ יש לנקוט לחומרא בנוזקין,
ומלבד זאת הרי בסך הכל עלול להיות נזק תדיר
מפני שאם יהיה הרבר מותר, הרי פעם זה יעשן
ואחר כך חבריו יעשן גם כן, וסוף דבר יהיה עשן
תמידי ותדיר.

ולמעשה, נראה שנקודה זו היא נקודה מכרעת,
מפני שאף אם כל מעשן הוא עראי, אבל
הצטברות כל המעשנים יחד בודאי נחשבת עשן
קבע המזיק מאוד, והדבר דומה ל'קול הנכנסים
ויוצאים' שכל אחד בפני עצמו הרי אינו נזק
גדול, אבל הצטברות כולם יחד הוא נזק גדול,
וכבר אמר רבי עקיבא [אבות דר"ג פ"ן] אבנים
שחקו המים, כי הצטברות של מזיק קטן גורמת
בסך הכל לנזק גדול מאוד.

ושם בחי"ז סי' כ"ב כתב עוד שמעיקר הדין
האיסור הוא גם אם הניזק לא ביקש מהמזיק
המעשן להפסיק, מפני שלפעמים הניזק מתבייש
למחות אף על פי שמצטער [וכאמור לעיל, כל
זה מצד הרחקת נזיקין- מלבד ענין הסכנה
הידועה כיום].

ובשו"ת שבט הקהתי [ח"א סי' של"ב] כתב שכל
הנידון האם דוקא עישון קבוע נחשב נזק גדול
או גם עשן עראי, הוא רק כשמעשן ברשותו
ונוצר נזק לרשות השני, אבל אם שניהם יכולים
להיות ברשות- כלומר, חצר השותפין- אז ודאי
עשן עראי נחשב נזק, והוכיח כן מסי' קנ"ו, ב'
שיכולים למחות על קול הנכנסים ויוצאים,
וכמש"כ שם הסמ"ע בסק"י שזה ההבדל בין קול
הנכנסים ויוצאים לבין קול הפטיש והריחיים
שאינם יכולים למחות.

ובפתחי חושן [פי"ג הע' מ"ד] כתב בפשיטות

השקולד [נאין זה דומה לשניצל שהפירוורים
משנים גם את המרקם והטעם של הבשר עצמו
וזה עיקר המטרה בהם].

כט. בשו"ע חו"מ סי' קנ"ה, ל"ו נפסק שברוב
נזיקין תלוי מי קדם למי וכן יתכן חזקת מזיק
ביחס לניזק ואם המזיק 'החזיק' בניזוק והניזק
לא מחה הרי הוא יכול להמשיך. אמנם, ד' נזיקין
אין להם חזקה ואין הבדל מי קדם למי, כי מפני
חומרת הנזק תמיד המזיק חייב להרחיק את
עצמו, והם, עשן, ריח, בית הכסא ונדנדו הקרקע.
ושם בסעיף ל"ז נחלקו המחבר והרמ"א מה הדין
אם העשן הוא רק עראי ולא תמידי- האם גם כן
נחשב נזק קשה, והש"ך פסק שנחשב נזק קשה.
וכן שם בסעי' ט"ו לגבי נדנדו הקרקע כיון שהוא
נזק גדול, לכן המזיק חייב להרחיק את עצמו
אפילו אם המזיק קדם לניזוק.

וכן שם בס"י קנ"ו, ב' לגבי קול הנכנסים ויוצאים
נפסק שכיון שהוא נזק גדול, לכן אפילו החזיק
חזקת מזיק, יכולים בני חצר למחות ולומר
שהרעש מפריע להם.

וכתב האגרות משה [ח"מ ח"ב סי' י"ח] שיש
כאן גם גרימת נזק בעישון [מצד הצער והסבל
שיש לאחרים- גם אם סכנת נפשות, וכו'] וגם
מעשה נזק בדיינים- בהוצאת העשן מהפה [אחרי
העישון], ולכן אסור לעשן במקום שיש אחרים
שהעישון מפריע להם.

ובציץ אליעזר [חט"ו סי' ל"ט] אחרי שהביא
דברי הח"ח [ליקוטי אמרים פי"ג וזכור למרים
פכ"ג] בחומרת הסכנה שיש בעישון [שכבר נודע
לכהן הגדול בעל חפץ חיים!], הביא את דברי
השו"ע הנוכחים לעיל, וכתב שאף שנחלקו

בית הוראה 'יוסף שלום'
על ידי תלמידי חכמים תלמידי מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל
ועל פי הוראותיו
ניתן להעביר שאלות במייל
beit.horaah.613@gmail.com

נחזור לתחילת דברינו, שחלק גדול מתשובת הפוסקים היא רק על ענין הנוק, אלא שיש כאן גם ענין הסכנה שאסור להכניס את עצמו ואת חבירו לסכנה.

וידעתי גם ידעתי שיש שיאמרו שאין זה נחשב ממש מכניס לסכנה אחר שיש רבים המעשנים וכיון שעבר וכו' הותרה לו, נעשית לו כהיתר, אף שדברי הפוסקים להדיא עומדים כנגדם.

ומכל מקום, כדי לחזק הדברים שגם מצד הלכות נזיקין אין שום טענת חזקה או מחילה משום החשש לסכנה, יש להביא את מה שכתב המהר"י בן לב [בתשובתו ח"ג סי' מ"ז] והוא בבאה"ט [ח"ו"מ סי' קנ"ה סקמ"ח] לגבי מי ששכינו העמיד בחצירו בית צורפות לכסף והעשן יוצא לחצר חבירו, וכתב בסוף התשובה 'ועוד מהאי טעמא שבא בשאלה דהאי קוטרא מהקירדהנה מזיק ביותר וגורם תלאים מסוכנים כפי הנשמע וקלא דלא פסיק וכיון דכן הוא מילתא דפשיטא הוא דחייב המזיק להרחיק את עצמו ולסלק את הנוק ותו לא מדי'.

וכן הביא הבאה"ט שם בשם המהרש"ד"ם [ח"ו"מ סי' רפ"ד] והמהרש"ך [ח"ב סי' קע"א] שכל מקום שיש חשש צער הגוף או נזק לגוף, בודאי נחשב בכל מקרה נזק גדול ואין על זה לא חזקה ולא מחילה.

ואם כן, בלי לדון בנידון הנ"ל שכל יחיד ויחיד המעשן א"כ יש כאן עשן קבוע, הרי העישון הוא חשש נזק וצער לגוף ואין על זה חזקת נזיקין ולא מחילה.

עישון נחשב נזק קשה, ומשמעות דבריו שגם עישון זמני נחשב נזק קשה.

והנה, בקובץ תשובות [ח"א סי' רי"ט] בשנת תשמ"א דן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בדין זה ונטה להקל כיון שבזמן זה עדיין לא יצא טיבעם בעולם ועדיין לא התפרסמו למזיקים.

אבל בשנת תשס"ז, כתב הגרי"ש אלישיב זצ"ל בזה הלשון: ולמי שכבר הורגל בזה חובה עליו להשתרל בכל האפשרות להיגמל מזה ובוודאי שעליו להימנע מלעשן במקום ציבורי במקום שאחרים שואפים את העשן. המכתב התפרסם בעיתון יתד נאמן, והצטרפו לחתימה הגרמי"ל שטיינמן זצ"ל הגרמ"ש שפירא זצ"ל הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל הגר"ש אויערבאך זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל.

וביאר בתחילת המכתב שכיום כבר התפרסם ונדע שהם מזיקים ממש [והזכרנו בתחילת המאמר את השינוי בדיעת הסכנה בין השנים תשמ"א לתש"ס], והוסיפו כל הרבנים הנ"ל: וכל מי שיכול למנוע מעצמו ומאחרים מלעשן מחויב למנוע.

וכבר כתב רבינו הגרי"ש אלישיב שבשנים האחרונות [משנת תש"נ-תשנ"ה] שנודע בצורה מוחלטת הסכנה שבעישון, אין היתר לעשן ביו"ט מפני שכבר אינו שווה לכל נפש [קובץ תשובות ח"ב סי' ל"ב, הערות למסכת כתובות דף ז. עמ' כו, ועי' הלכות חג בחג על יו"ט עמ' שה].

וכן הגר"ש ואזנר זצ"ל כתב [אסאי קובץ יב] 'חלילה לעשן במקומות ציבוריים שגם הריח בעצמו הוא מזיק גמור כאשר נתברר בחקירה'.